

นิตยสาร
และนิตยสาร
นิตยสาร

เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง
“โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”
The Islamic World and Muslims in Southeast Asia

ปัตตานี กับโลกมลายู และตำนานป่าตานี (Hikayat Patani)

นิอับดุลรากีบ บินนิอัสซัน

28 - 29 พฤษภาคม 2551
โรงแรม ทวิน โลตัส นครศรีธรรมราช

ปัตตานี กับโลกมลายู และตำนานปาตานี (Hikayat Patani)

* นิอับดุลรากีบ บินนิษัชชัน

ก่อนอื่นต้องอธิบายถึงความหมายของคำว่าปัตตานีและปาตานีก่อน คำว่าปัตตานีหมายถึงจังหวัดปัตตานี และคำว่าปาตานีหมายถึงอาณาบริเวณที่เป็นจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลาและจังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน บางยุคคลุมถึงรัฐกลันตันและตรังกานู ที่ประวัติศาสตร์มลายูเรียกว่า ปาตานีรายา (Patani Raya) หรือ ปาตานีใหญ่ (Patani Besar) ดังนั้นในการนี้จะใช้คำทั้งสองคำตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ปาตานีนั้นไม่อาจสมบูรณ์ได้ถ้าเราขาดการศึกษาถึงความเป็นมาของรัฐที่ซึ่งลังกาสุกะ เพราะประวัติศาสตร์ของปาตานีเป็นประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ลังกาสุกะ

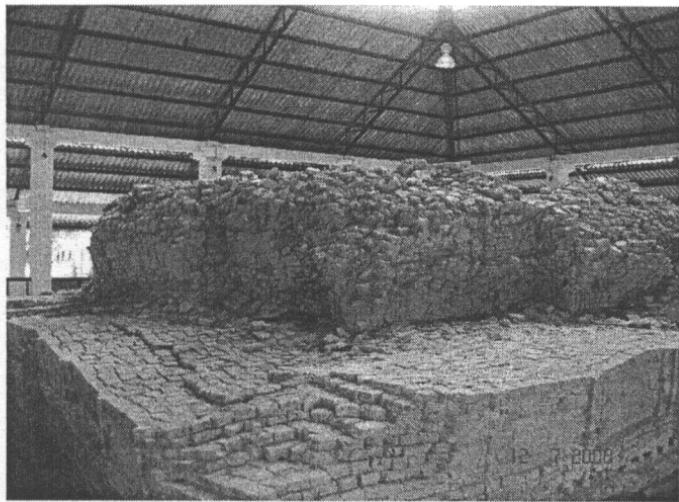
รัฐลังกาสุกะ

ในบริเวณดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้มีรัฐมลายูโบราณที่เก่าแก่อยู่รัฐหนึ่งซึ่งอ่าวรัฐลังกาสุกะ รัฐลังกาสุกะนี้ได้ก่อตั้งขึ้นในปลายศตวรรษที่ 1 ต่อมา รัฐลังกาสุกะได้ถูกลายเป็นที่แวงพักของบรรดาพ่อค้าต่างชาติ ตามบันทึกของ Cao - Jou - Koa ได้กล่าวว่า รัฐลังกาสุกะอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัยที่มีศูนย์อำนาจอยู่ที่เกาะสุมาตราในปลายศตวรรษที่ 13¹ นักวิชาการได้มีความเห็นที่แตกต่างกันถึงสถานที่ตั้งของรัฐลังกาสุกะ บางส่วนมีความเชื่อว่ารัฐลังกาสุกะตั้งอยู่ที่รัฐคาดะห์

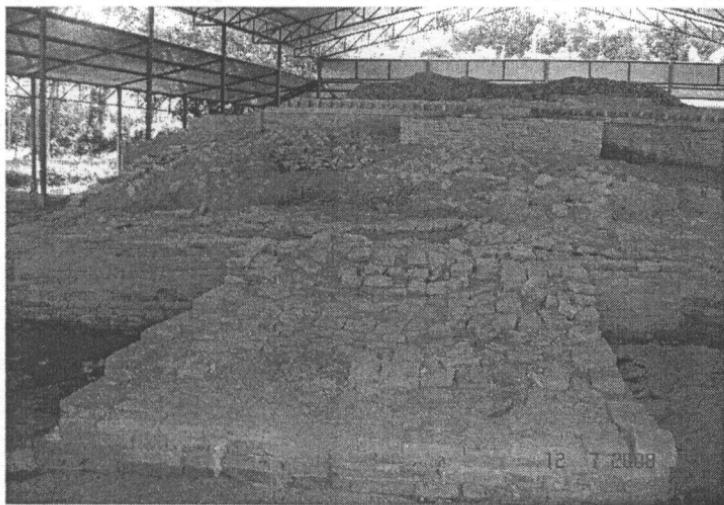
* หน้าหน้าแผนกวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี nikrakib@gmail.com

ประเทศไทย เดิมอาศัยการอ้างอิงจากตำนานที่เชื่อว่าดำเนินมะโรงมหาวงศ์ (Hikayat Merong Mahawangsa) นักวิชาการกลุ่มตั้งกล่าวได้ก่อตัวว่ารัฐลังกาสุกะ ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งตั้งอยู่ในรัฐเคเดห์ ประเทศไทย เดิมอีกส่วนหนึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของรัฐเคเดห์นั้น ก็คือดินแดนสามจังหวัดชายแดนในปัจจุบัน ถึงอย่างไรก็ตาม ในดำเนินมะโรงมหาวงศ์ได้มีการกล่าวถึงเพียงบลลังก์ที่ประทับของกษัตริย์เคเดห์เท่านั้น ว่ามีชื่อลังกาสุกะ

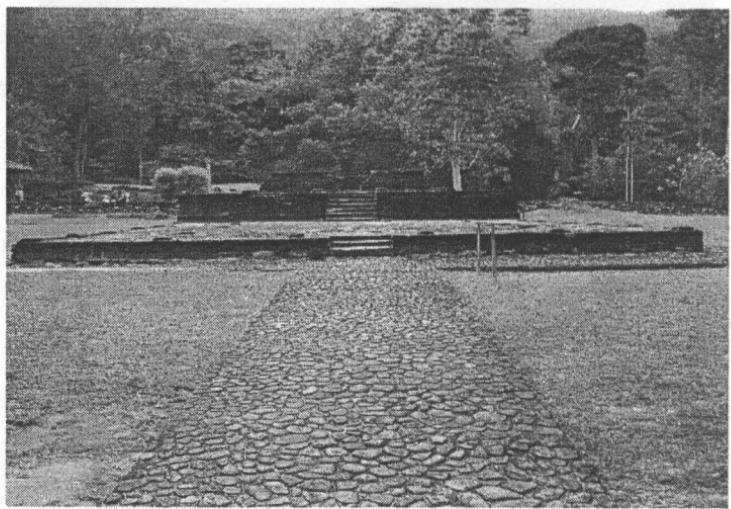
นักวิชาการอีกกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า รัฐลังกาสุกะตั้งอยู่บริเวณดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ตามบันทึกของราชวงศ์เหลียงของจีน (ปี ค.ศ. 502 - 566) ได้มีการบันทึกถึงรัฐลังยาสิ่่า (ลงกาสุกะ) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณทะเลจีนใต้ มีอาณาเขตที่กว้างขวางจากด้านทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตกกินเวลาการเดินทางด้วยเท้าถึง 30 วัน และจากทิศเหนือลงมาถึงทิศใต้กินเวลาการเดินทางด้วยเท้าถึง 20 วัน² นักประวัติศาสตร์บางท่านได้กล่าวว่ารัฐลังกาสุกะตั้งมาเป็นเวลา 400 ปี โดยมีอาณาเขตจากด้านใต้ของรัฐเปร็ค ถึงดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จรดทะเลจีนใต้ และจากอ่าวบังคลาไปถึงรัฐเคเดห์ สำหรับพอล วิทลีย์ (Paul Wheatley) ได้ยืนยันว่าคุณย์อำนาจของรัฐลังกาสุกะตั้งอยู่ที่ปัตตานี ผู้เขียนเองมีความเชื่อว่ารัฐลังกาสุกะน่าจะอยู่ที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่า เพราะตามหลักฐานของหนังสือ Nagarakertagama หรือที่คุณไวยรัจก์อ่อนสืบเลิเม้นท์ในนามว่า นครฤทธิคุณ

สภาพโบราณสถานแห่งหนึ่งในเมืองโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี

สภาพโบราณสถานอีกแห่งหนึ่งในเมืองโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี

สภាពใบราณสถานอีกแห่งในเมืองเคดะห์ใบราณ บริเวณ Lembah Bujang รัฐเคดะห์ มาเลเซีย

สภាពใบราณสถานอีกแห่งในเมืองเคดะห์ใบราณ บริเวณ Lembah Bujang รัฐเคดะห์ มาเลเซีย

หนังสือ Nagarakertagama ได้แสดงหลักฐานเป็นที่ชัดเจนว่า เคดะห์กับลังกา สุกันั้นเป็นรัฐที่แยกออกจากกัน ดังนั้นเคดะห์ย่อมไม่ใช่ลังกาสุกัน ลังกาสุกัน่าจะ ตั้งอยู่ที่ปัตตานีมากกว่า และจากการค้นพบเมืองโบราณที่อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ทำให้ข้อสันนิษฐานว่าลังกาสุกคือปัตตานีนั้นมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น และจากหลักศิลาจารึกตาจูร์ (Tajur Inscription) ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นประมาณปี ค.ศ. 1030 - 1031 ได้ระบุว่ารัฐลังกาสุกเคยถูกหัตติ์ราชเจ้าเทรา ใจฟ้าจากอินเดียได้โจมตีในปี ค.ศ. 1025

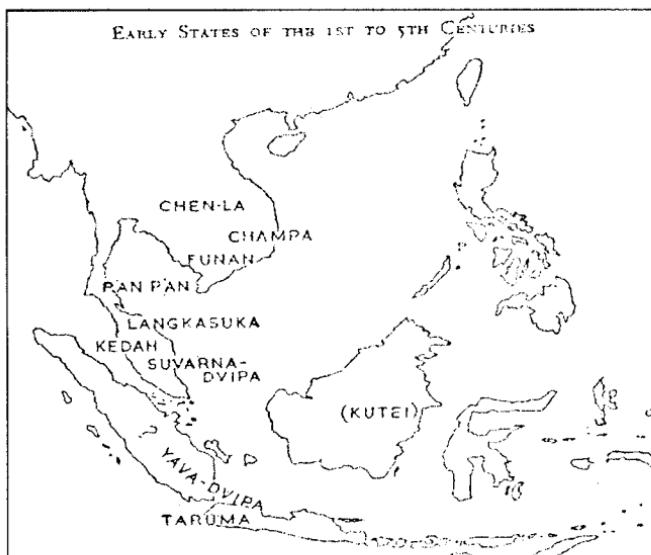
รัฐลังกาสุกได้รับการบันทึกในหนังสือที่ชื่อว่า Nagarakertagama ซึ่งเขียนโดย Empu Prapanca เมื่อปี ค.ศ. 1365 ในหนังสือดังกล่าวได้เขียนถึงรัฐลังกาสุกาว่า เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรมาชาปักษ์แห่งเกาะชวา โดยหนังสือ Nagarakertagama ได้กล่าวไว้ว่า

*Ikang sakahawan Pahang Pramuka tang hujung
medina ri Langkasuka len ri Saimwang, I kalaten i
Terengganu, Nacor, Pakamuar, Dungun Sri Tumasik
ri Sanghyang, Klang, Keda - Jere, Niran Sanusa pupul³
เปลเป็นภาษาไทยได้ใจความว่า*

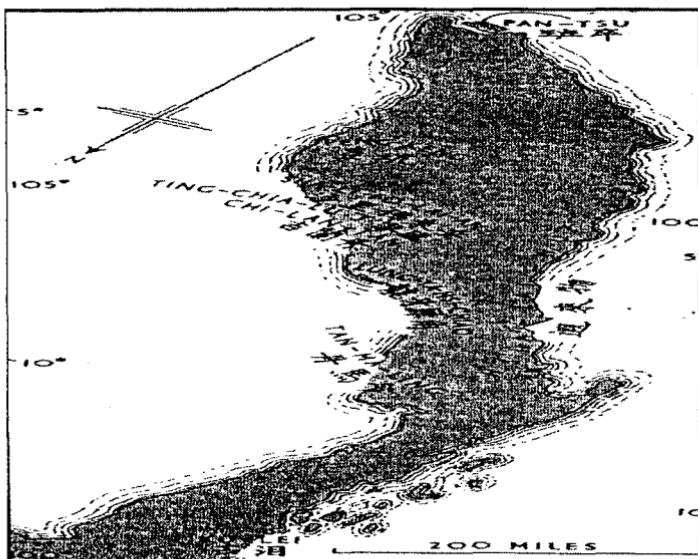
ถึงอย่างไรก็ตาม ป่าหัง, ญี่ปุ่น เมอดีนี (ไฮโยว์),
ลังกาสุก, ไชมัง, กลันตัน, ตรัง加楠, นาโกว์,
ปากา, มัวร์, ดุน, ดูมาซิก, ชั่งหยัง,
กลัง, เคดะห์ - ยีօแร, นีรัน ทั้งหมดนั้น รวมอยู่
ในแผ่นดินเดียวกัน⁴

สำหรับบันทึกของจีนสมัยราชวงศ์เหลียงนั้น รัฐลังกาสุกเคยส่งทูตไปยัง ประเทศจีนในปี ค.ศ. 515, 523, 531 และ 568 แต่ที่ชัดเจนคือลังกาสุกได้ส่งทูต เมื่อปี ค.ศ. 515 โดยทูตลังกาสุกที่เดินทางไปยังเมืองจีนนี้ชื่อว่า อาชิตะ กษัตริย์

ของลังกาสุกของค์หนึ่งมีชื่อว่า กษัตติรัฐ (Bhagatta) ซึ่งของรัฐลังกาสุกมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน นายสุ่ลมาน อาหมัด อัล-มาเยรี ซึ่งเคยเดินทางมาเมื่อ ปี ค.ศ. 1511 เขียนในหนังสือของเขาว่า มีชื่อว่า กีتاب อัล - มิน อัจ อัล - ฟาร์ร์ - ฟิลิม อัล - นาเยร์ อัล - ชาเกอร์ เรียกรัฐลังกาสุกว่า ลังกาสุก awan ในบันทึกของอินเดีย เรียกว่า อีลังกาใชกา ในบันทึกของจีนก็มีที่เรียกรัฐลังกาสุกว่า ลัง - ยา - สิ่ว - เกีย ถึงอย่างไร ก็ตาม ชื่อลังกาสุกได้สูญหายไปจากบันทึกของชาติต่างชาติราวด้านศตวรรษที่ 15 ภายหลังจากการสูญหายของรัฐลังกาสุกแล้วก็ได้เกิดรัฐใหม่ขึ้นมาในบริเวณดังกล่าว ชื่อรัฐป่าตานี

แผนที่รัฐต่างๆ ในอดีต ซึ่งรัฐลังกาสุกเป็นหนึ่งในรัฐโบราณดังกล่าว

แผนที่แสดงรัฐสูลังกาสุกะในบันทึกของจีน

ป่าดานีกับการเข้ามาของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามได้เข้ามาสู่ดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว ด้วยปัจจานีเคยเป็นหนึ่งในท่าเรือสินค้าของพ่อค้าต่างชาติใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พ่อค้าต่างชาติมักจะพำนักระยะสักวันสองวันเพื่อทำการค้าที่ปัจจานี ซึ่งในบรรดาพ่อค้าเหล่านี้มีพ่อค้าจากประเทศอาหรับและเปอร์เซียด้วย

การเข้ามาของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น นักวิชาการเชื่อว่ามีอยู่ 3 ทฤษฎี นั้นคือ ทฤษฎีแรกกล่าวว่าศาสนาอิสลามเข้ามายังอาณานิคมโดยผ่านพ่อค้าอาหรับที่ค้าขายที่อินเดีย ทฤษฎีที่สองกล่าวว่าศาสนาอิสลามเข้ามายังจีนโดยผ่านพ่อค้าชาวอาหรับที่เมืองกว่างตุ้ง และทฤษฎีที่สามกล่าวว่า

ศาสนาอิสลามมาจากตะวันออกกลางโดยตรง ผู้เขียนเชื่อว่าทั้งสามทฤษฎีล้วนๆ ต้อง แต่ทุกทฤษฎีล้วนมาจากการเผยแพร่ของพ่อค้าชาวอาหรับ

มีหลักฐานที่แสดงว่าศาสนาอิสลามได้เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 11 และ 12 บรรดาพ่อค้าอาหรับได้เดินทางไปยังประเทศจีนโดย ผ่านภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ที่เก้าชเวมีการค้า พับ hin หลักหมุน (Nisan) ที่เขียนด้วยอักษรอาหรับ ซึ่งแสดงถึงความนานของ ศาสนาอิสลามได้เข้าสู่เก้าดังกล่าวโดยมีการเจริญว่าปี ค.ศ. 1082 หรือ 1102 ที่ ตามปัจมีการค้าพับ hin หลักหมุนหมุน เขียนด้วยอักษรอาหรับปี ค.ศ. 1039 ส่วนใน แหล่งมลายูนั้นได้มีการค้าพับ hin หลักหมุนหมุนสตรีอาหรับโดยเจริญว่า ปี ค.ศ. 1028

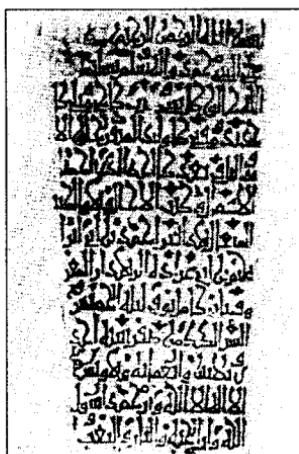
ในสมัยมาเร็โค โนโล เดินทางกลับมาประเทศจีนโดยผ่านช่องแคบมะละกา เมื่อปี ค.ศ. 1292 นั้น เขายังได้ยินว่าทางตะวันออกของเกาะสุมาตรา นั้นคือรัฐเปอร์ลัก ประชาชนของรัฐดังกล่าวได้เข้ารับศาสนาอิสลามตามฟื้นฟอกค้าชาวอาหรับที่ทำการค้า ขยายในสมัยนั้น⁵

รัฐปัตตานีกับรัฐป่าหังเป็นสองส่องรัฐแรกที่เข้ารับศาสนาอิสลาม นักเดินทาง ชาวโปรตุเกสที่เชื่อว่า de Eredia ได้บันทึกไว เมื่อปี ค.ศ. 1613 ความว่า

“More ever the faith of the Maumeth
(Islam) was accepted in Patane
(Patani) and Pan (Pahang) and in
Certain islands of Aromaik Archipelago
especially at the part of Bantan in
Jawa Major, Later it was accepted and
encouraged by Permicuri (Permaisuri)
at Malacca in the year 1411.”⁶

หินปักสุสานหรือบากูแนแซ (Batu Nesan) ที่เขียนด้วยอักษรอาหรับเมื่อหลาຍริชอยปี รึ่งพบพี จำปา ประเทศเวียดนาม

หินปักสุสานหรือบากูแนแซ (Batu Nesan) ที่เขียนด้วยอักษรอาหรับ ปี ค.ศ. 1039 พบพี จำปาได้ (เมืองพันรง) ประเทศเวียดนาม แสดงว่าศาสนาริสลามเข้ามายังภูมิภาคอุษาคเนย์เกือบ พันปีมาแล้ว

สุสานของพญาตูนทิรา ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นสุลต่านอิسمายอล ชาห์ ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์แรกของปัตตานีที่เข้ารับศาสนาอิสลาม

หินปักหลุมสุสานหรือที่เรียกว่า บาตูนแน Zach ของสุลต่านอิسمายอล ชาห์ ตั้งอยู่ที่จังหวัดปัตตานี

การเข้ารับศาสนาอิสลามในปัตานีนั้น แรกเริ่มไม่ได้มาจากชนชั้นสูงเช่น กษัตริย์และบรรดาขุนนาง แต่มาจากการชั้นสามัญชนหรือประชาชนทั่วไป ดังเช่นที่ มีการกล่าวไว้ในตำนานปัตานีหรือ Hikayat Patani⁷ ว่า กษัตริย์ปัตานีได้ปฏิเสธ ศาสนาอิสลาม แต่บรรดาพ่อค้านั้นประกอบด้วยผู้นับถือศาสนาอิสลาม ในกรณี หนังสือประวัติศาสตร์มลายู หรือ Sejarah Melayu ได้บันทึกว่า กษัตริย์ศรีวงศ์ (Raja Sri Wangsa) แห่งโกตามะหลิกาย (Kota Mahligai) ได้ออต้านกษัตริย์สุ่ลมาน แห่งรัฐยะลา⁸ แต่ไม่สำเร็จ ดังนั้นพระองค์จึงเข้ารับศาสนาอิสลามตามสุดต่านสุ่ล มนนแห่งรัฐยะลา ซึ่งแนวความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของนักประวัติศาสตร์ที่ ชื่อ Daniel George E. Hall ที่เขียนหนังสือชื่อ "A History of South East Asia"

การเข้ารับศาสนาอิสลามของกษัตริย์ปัตานี จนทำให้กษัตริย์ปัตานีเปลี่ยน ชื่อมาเป็นชื่อมุสลิมนั้น ปรากฏว่าชื่อของกษัตริย์ปัตานีมีอยู่ 2 ทัศนะ ทัศนะแรก ปรากฏตามตำนานปัตานี (Hikayat Patani) ได้กล่าวว่า ก่อนกษัตริย์ปัตานีเข้า รับศาสนาอิสลามนั้น มีหมู่บ้านมุสลิมชาวปาไช (สุมาตรา) ตั้งอยู่ชานเมืองปัตานี หมู่บ้านนั้นมีชื่อว่าหมู่บ้านปาไช (Pasai) เมื่อกษัตริย์ปัตานีที่ชื่อ พญาตู นักพา (Phya Tu Naqpa) เป็นโกรกผัวหนัง ไม่มีหมู่ผู้ใดสามารถรักษาได้ มีบุคคลผู้หนึ่งชื่อ ว่า เชก ชาอีค อัลบาเรชชา (Sheikh Said Al - Basisa) จากหมู่บ้านดังกล่าวรักษา โกรกของกษัตริย์ปัตานีโดยมีเงื่อนไขว่า เมื่อหายแล้วจะต้องเข้ารับศาสนาอิสลาม ใน ที่สุดโกรกของพระองค์ก็หาย ต่อมาระองค์จึงเข้ารับศาสนาอิสลามโดยใช้ชื่อว่า Sultan Othman Al-Basisa สวนทัศนะที่สอง ตามหนังสือประวัติราชอาณาจักรมลายูปัตานี Sejarah Kerajaan Melayu Patani กล่าวว่า บุตรของพญาตูนักพา กษัตริย์ ปัตานีที่ชื่อว่า พญาตูอินทิรา (Phya Tu Intira) เป็นผู้เข้ารับศาสนาอิสลามโดยใช้ ชื่อว่าสุลต่านมูอัมหมัดชาห์

อย่างไรก็ตาม เขื่อว่าทั้งสูลต่านอิسمยาลชาห์และสูลต่านมุหัมหมัดชาห์คือบุคคลคนเดียวกัน กล่าวกันว่ามีประชาชนชาวปาตานีเข้ารับศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากเริ่มประมาณปี ค.ศ. 1475 หลังจากนั้นศาสนาอิสลามจึงปักหลักด้วยความมั่นคงในปาตานี จนปาตานีกลายเป็นศูนย์เผยแพร่องค์ความรู้ทางศาสนาอิสลามในภูมิภาคนี้ เมื่อต่อรัฐกลันตันเองก็กล่าวกันว่า ได้รับศาสนาอิสลามจากปาตานีด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้ทางศาสนาอิสลามผู้หนึ่งจากปาตานี การเผยแพร่องค์ความรู้ทางศาสนาอิสลามครั้งนั้นเกิดขึ้นราว ค.ศ. 1150

อุสานของเชคชาอิต อัลบาชีชา ผู้ทำให้กษัตริย์ปาตานีเข้ารับศาสนาอิสลาม ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

สุสานกษัตริย์สตอร์ที่ซื้อ รายาอีเยา รายาบีรุ รายาจูง และสุลต่านนาฮาดูร์ ที่บ้านป่าระ
อามาโนเมือง จังหวัดปัตตานี

เอกสารเกี่ยวกับประวัติปัตตานี

ปัตตานีเคยเป็นเมืองท่าสำคัญในเอเชียอาคเนย์ เป็นที่แพร่พากษาเสบียง
หรือค้าขายของพ่อค้าต่างชาติ โดยเฉพาะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 มีพ่อค้าจาก
ญี่ปุ่นหลายชาติตามค้าขายและตั้งสถานีการค้า บันทึกของพวกรเขาก็ยังกล่าว
เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับนักเรียนที่ศึกษาประวัติศาสตร์ พงศาวดาร (Hikayat)
ต่างๆ (Sejarah, Tarikh) เรื่องเล่า (Cetera) ของท้องถิ่นจนเป็นประวัติศาสตร์ป่า
ตานี ซึ่งสามารถค้นพบหนังสือประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบันได้

หนังสือหรือเอกสารทันฉบับที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และตำนาน
มีหลักฐาน ทั้งที่อยู่ตามบ้านเรือนของบุคคลในท้องถิ่น และที่เก็บไว้ในห้องสมุด
หรือพิพิธภัณฑ์ต่างประเทศ เช่น

1. たりคปตาณี (Tarikh Patani) ของ เชค ยัจญีวันมุสตาฟ้า บินมูอัม หมัด อัล - ฟاتานี เขียนประมาณปี ค.ศ. 1783 เรื่องราวของแห้งสือเล่มนี้ไม่ เมื่อนกับเรื่องราวนหนังสือたりคปตาณีอีกเล่มหนึ่ง แต่เรื่องราวกลับคล้ายกับ ฮิกายัตปตาณี

2. たりคปตาณี (Tarikh Patani / ประวัติศาสตร์ปตาณี) เขียนโดยชัยคุ พะเกีย อัลลี ไม่วะบุวันเดือนปีที่เขียน เป็นหนังสือเก่าแก่มากแล่มหนึ่ง แต่ไม่ทราบว่า ต้นฉบับดังเดิมอยู่ที่ไหน ที่มีอยู่เป็นฉบับคัดลอก ซึ่งได้คัดลอก เรียนเชิงอรรถ และ เขียนคำนำโดย ชัยคุ ดาวุด บินอับดุลลอห์ อัล-ฟاتานี ใน ป.ศ. 1228 (ประมาณ พ.ศ. 2345) อ. เสนีย์ มะดาภากุล อธิถอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปตานี ได้คัดลอกและเขียนเชิงอรรถเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2511 ต่อมาเมื่อการตัดแปลง เป็นอักษรรูมี พิมพ์ในหนังสือ “มรดกงานเขียนแห่งເອົ້າຕະວັນອອກເຈິ່ງໄຕ້” หรือ Khazanah Karya Pusaka Asia Tenggara โดย ยาญี วันมูอัมมัด ซอฟีร์ อับดุลลอห์ (Hj. W. Mohd. Shaghir Abdullah, , K.L.1990 หน้า 6 - 28) ต่อมาได้พิมพ์เป็นเล่ม ต่างหากและพิมพ์หลายครั้งโดยสำนักพิมพ์ “คagananah ฟ่าตาณียะห์” (Khazanah Fathaniyah)

3. เชอญา率为 ฟ่าตาณี (Sejarah Patani) โดย ชัยคุ อุสมาน ยาลาจุด ดีน (Syaikh Uthman Jalaluddin) ขณะนี้เก็บอยู่ในพิพิธภัณฑ์อิสลาม (Muzium Islam หรือ Balai Pameran Pusat Islam เดิม) กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

4. เชอญา率为 ปตาณี (Sejarah Patani) เป็นหนังสือที่เก็บไว้ในศูนย์ ต้นฉบับมลายู (Pusat Manuskrip Melayu) หอสมุดแห่งชาติ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

5. ฮิกายัตปตาณี (Hikayat Patani) เขียนบนแผ่นไม้ไผ่ ปี ค.ศ. 1836 เป็นเรื่องราวด้วยกับราชวงศ์กษัตริย์ที่กรุงปตานี เก็บไว้ที่ศูนย์เอกสารมลายู สภา

ภาษาและหนังสือ (Pusat Dokumentasi Melayu, Dewan Bahasa dan Pustaka) กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศไทย

6. ชิกายัตปานี (Hikayat Patani) ที่คัดลอกโดยนายอันดุลลอห์ มุนซี ที่สิงคโปร์ ปัจจุบันเก็บไว้ที่ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมาลายา ประเทศไทย

7. ชิกายัตปานี (Hikayat Patani) ฉบับที่เก็บไว้ที่มหาวิทยาลัยໄลเดน ประเทศไทย

8. ชาลาซีละห์นัครีปานี (Salasilah Negeri Patani) เป็นเอกสารสะสมของนาย William Skeat ซึ่งเขาเป็นคนสำคัญของมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดที่เดินทางมาปัตตานีในช่วงศตวรรษที่ 19 ปัจจุบันเก็บไว้ที่ Institute of Social Anthropology, University of Oxford ประเทศไทย

9. ชิกายัตปานี (Hikayat Patani) ฉบับที่เก็บไว้ที่ห้องสมุดของ The Royal Asiatic Society กรุงลอนดอน ประเทศไทย

10. อุนดัง - อุนดังปานี (Undang - Undang Patani) เขียนปี ค.ศ. 1839 เก็บไว้ที่ห้องสมุดรัฐสภา หรือ Library of Congress เมืองวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา

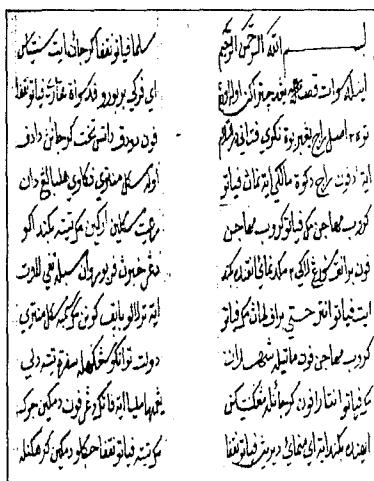
11. เจอเตอรานัครีปานี (Cetera Negeri Patani) เป็นหนังสือส่วนบุคคลที่ นายอินราอิม ชูกีรี ได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเขียนหนังสือที่ชื่อว่า เชอญาระห์ เกอรายาอัน มาลัย ปานี ซึ่งพิมพ์โดยโรงพิมพ์คณะกรรมการอิสลามแห่งรัฐกลันตัน ในปี ค.ศ. 1958 และหนังสือเล่มนี้ได้เปลี่ยนภาษาไทยโดยสถาบันสมุทรรัฐเชียดตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

12. ชิกายัตปานี (Hikayat Patani) ฉบับที่เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งรัฐรัชกาն្ត เมืองกัวลา ตรังกานู ประเทศไทย

13. ชิกายัตปاتานี (Hikayat Patani) ฉบับที่ร้อยโภ ที.เจ. นิวบอล (T. J. Newbold) นายทหารอังกฤษที่ทำงานในมาลายา ได้มอบไว้แก่ Royal Asiatic Society, Madras Branch เมืองมัตตราส ประเทศอินเดีย

14. ชิกายัตปاتานี (Hikayat Patani) โดยศาสตราจารย์ เอ. ทิว (A. Teeuw) แห่งมหาวิทยาลัยไอลเดน ประเทศเนเธอร์แลนด์ และศาสตราจารย์ เดวิด เค. ไวย์เอดเดอร์ (David K. Wyatt) แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ สหรัฐอเมริกา ซึ่งใช้ต้นฉบับ หlays ฉบับมาเปรียบเทียบ โดยเฉพาะฉบับเก็บที่ห้องสมุดรัฐสภา หรือ Library of Congress เมืองวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา และฉบับที่ Institute of Social Anthropology, University of Oxford ประเทศอังกฤษ รวมทั้งฉบับของร้อยโภ ที.เจ. นิวบอล (T. J. Newbold) ท่านทั้งสองได้แปล เรียบเรียง วิเคราะห์ และพิมพ์เป็นเล่ม

15. และอื่นๆ

หนังสือประวัติศาสตร์ปاتานีฉบับอักษรอาหรับที่เขียนโดยนายอิบรา欣 ชูกรี

Sejarah Kerajaan Melayu Patani

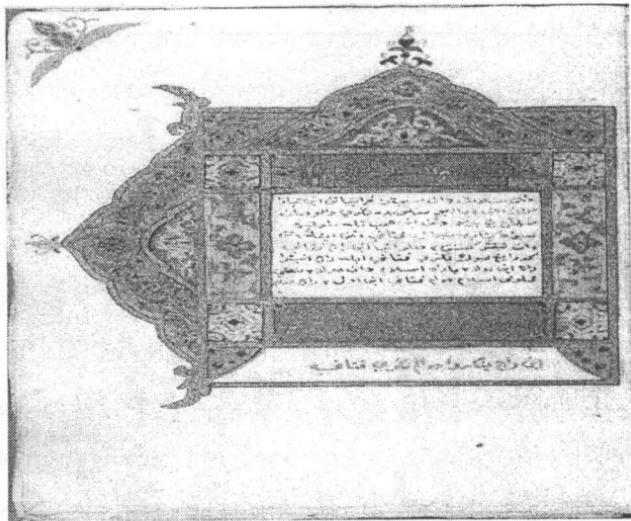
IBRAHIM SYUKRI

PENERBIT UNIVERSITI KEBANGSAAN MALAYSIA

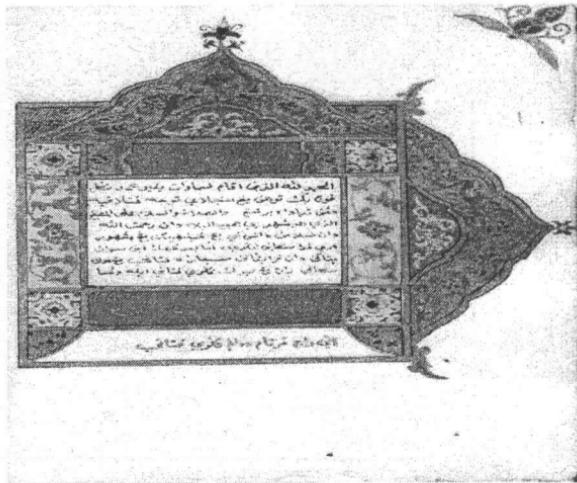
BANGI • 2002

<http://www.penerbit.ukm.my>

หนังสือประวัติศาสตร์ปادشاهีลับบังอักษรระบุว่าที่เขียนโดยนายอิบร้าhim ชูกิรี

หนังสือประวัติศาสตร์ป่าดานีที่เก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติมาเลเซีย กรุงกัวลาลัมเปอร์

หนังสือประวัติศาสตร์ป่าดานีที่เก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติมาเลเซีย กรุงกัวลาลัมเปอร์

BIBLIOTHECA INDONESICA

published by the
KONINKLIJK INSTITUUT
VOOR TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE

5

HIKAYAT PATANI THE STORY OF PATANI

by

A. TEEUW
D. K. WYATT

THE HAGUE - MARTINUS NIJHOFF - 1970

ตำนานบก达人 หรือ Hikayat Patani ที่เรียบเรียงโดย A. Teeuw และ D. K. Wyatt

นิอับดุลราหิม มัมมีอัลซัน

ปีกดานี ถังโภกมลาญ และถ้ามานาปาตานี (Hikayat Patani)

SIRI WARISAN SASTERA KLASIK

Hikayat Patani

Diselenggarakan oleh

SITI HAWA HAJI SALLEH

Dewan Bahasa dan Pustaka
Kementerian Pendidikan Malaysia
Kuala Lumpur
1992

ตำนานปีตคานี หรือ *Hikayat Patani* ที่เรียบเรียงโดย Siti Hawa Haji Salleh

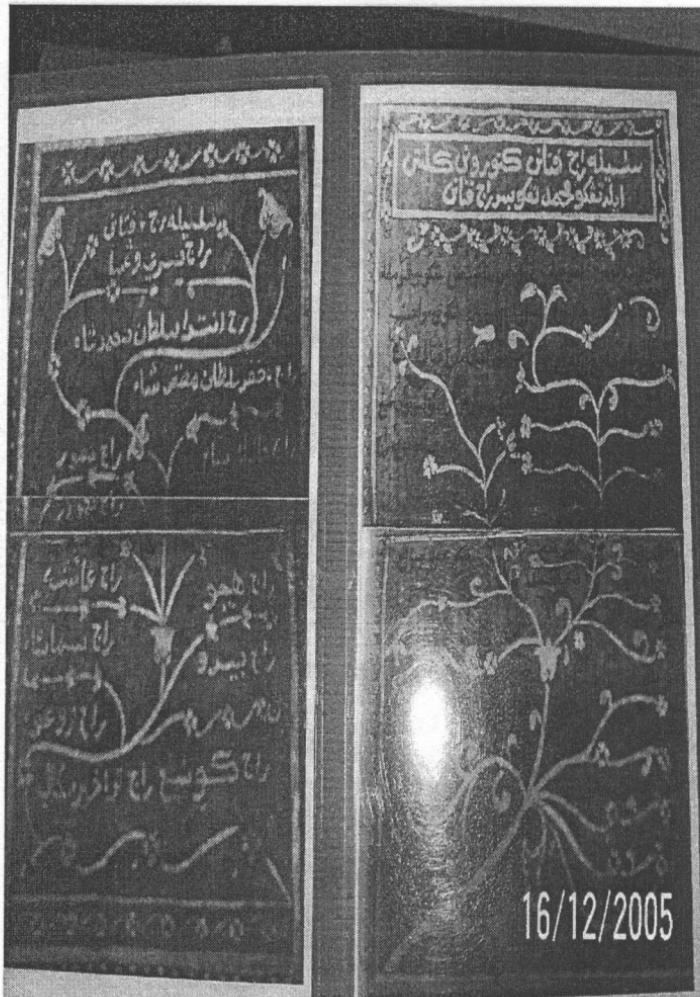
كتاب نار خفتان

كما رأيته مولانا الشيخ فقيه على
بن محمد بن علي الدين الفطاني
رضي الله عنه . ربنا اتنا
في الدنيا محسنة وفي
الآخرة حسنة
ويناءنا بها
النار
آمين

دسانيلن ارل
الشيخ داود بن عبد الله الفطاني
حدى سنت ١٢٢٨ هجرية سالين

رسالة في رحمة الله
أولها شعر ابن بن حاج عبد الله
أحمد بن حاج عبد الرؤوف جريعا
فدى سنت ١٢٨٨ هجرية سالين

หนังสือประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เรียกว่า "ดาวีคปัตตานี" ซึ่งคัดลอกโดยนายเดนี่ย์ มารดาแกะกุล
อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ประวัติการเรียบเรียนที่ได้รับนักศึกษา ซึ่งเป็นภาพถ่ายจากภาพสะสมของ
รศ.ดร. ครองชัย หัดดา อาจารย์คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ป่าตานีและโลกลมลายในตำนานป่าตานี (Hikayat Patani)

ความเป็นมาของชื่อป่าตานี

ประวัติความเป็นมาของชื่อป่าตานีนั้น ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่ากษัตริย์จากเมืองโกตามะหลีໄກ ได้ไปปล่าสัตว์ ขณะที่กำลังล่าสัตว์นั้น หมาของพระองค์คืดได้เห่ากระซงข้าวตัวหนึ่ง ต่อมากระซงตัวนั้นหายไป โดยผู้ติดตามกล่าวว่า “กระซงหายไปรีเวนหาดนี้ (Pantai ini)” หลังจากนั้นพบคนผู้หนึ่งจึงถามชื่อ ปรากฏว่าชายผู้นั้นบอกว่า “ชื่อของข้าพระองค์คือ เอ็นเจ็ตานี (Encik Tani)” หรืออีกแหล่งหนึ่งว่า ปะ ตานี (Pak Tani) ดังนั้นคำว่าป่าตานี บางส่วนเชื่อว่ามาจากคำว่า ปันได อินี (Pantai ini) แต่อีกบางส่วนเชื่อว่ามาจากชื่อของปะ ตานี (Pak Tani)

ในตำนานป่าตานี (Hikayat Patani) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อเมืองว่า

“แล้วเป็นเวลาหนานถึง 2 เดือน เมื่อตนั้นก็ได้สร้างเสร็จ ดังนั้นพระองค์จึงย้ายไปอยังเมืองที่สร้างขึ้นนั้น เมื่อตนั้นจึงมีชื่อว่า ป่าตานีคือราษฎรสามัคคี ทำเรือที่กระซงข้าวหนายไปนั้นคือ บริเวณปะตูซึ่งไปยังทางใต้สะพานกะดี ทำเรือนั้นคือสถานที่ เอ็นเจ็ตานีขึ้นลง ทำกับดักบ่วง คนส่วนใหญ่กล่าวว่า ชื่อเมืองนี้เรียกตามชื่อคนที่ทำกับดักนั้น แต่ความเป็นจริงนั้น ชื่อเมืองนี้เรียกตามคำกล่าวของคนที่ว่า กระซงตัวนั้นหายไปนั้นคือตำนานความเป็นมา”⁹

การเข้ารับนับถือศาสนาอิสลาม

การเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของกษัตริย์ป่าตานีในตำนานป่าตานี (Hikayat Patani) มีลักษณะคล้ายการเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของกษัตริย์บันยาร์ (Raja Banjar) แห่งเกาะกาลีมันตันตามตำนานบันยาร์ (Hikayat Banjar)¹⁰

ผู้นำได้เด่นแห่งรัฐป่าตานี

หนังสือตำนานป่าตานี (Hikayat Patani) ได้กล่าวถึงบรรดา กษัตริย์ต่างๆ ที่ปกครองรัฐป่าตานี ถึงอย่างไรก็ตามในตำนานดังกล่าวไม่มีบุคคลใดที่ได้เด่นเชก

เช่นการเขียนตำราประวัติศาสตร์รัฐมลายูอื่นๆ เช่นในหนังสือประวัติศาสตร์มลายู (Sejarah Melayu) ได้กล่าวถึงความสามารถของลักษманาฮังดูอาห์ (Laksamana Hang Tuah) และเป็นด้าราราดุนเบร็ค (Bendahara Tun Perak) ในขณะที่ดำเนิน กษัตริย์ป้าไซ (Hikayat Raja Pasai) ได้กล่าวถึงความสามารถของดุนราอิม บากา (Tun Beraim Bapa)

ป่าตานีกับโลกมลายู

คำว่าโลกมลายู (Malay World) หรือโลกวัฒนธรรมมลายู (Malay Culture World) มีขอบเขตที่ค่อนข้างกว้าง ครอบคลุมพื้นที่ในปัจจุบันตั้งแต่ประเทศไทยเยี่ยม จนถึงประเทศสิงคโปร์ บรูไน พิลิปปินส์ รวมทั้งพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและรัฐต่างๆ ในโลกวัฒนธรรมมลายูล้วนมาจากการเคลื่อนไหวไปมา เราต้องยอมรับว่าในโลกมลายูมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งความสัมพันธ์ด้าน การเผยแพร่องค์ความรู้ทางศาสนา อิสลาม ด้านการค้า ด้านการช่วยเหลือซึ่งกัน รวมทั้งด้านการเกิด สร้างความระหง่านด้วย ดังนั้นโลกมลายูก็มีลักษณะเฉพาะเช่นโลกชาติพันธุ์อื่นๆ ใน ความมีเอกภาพนั้นยังมีความแตกแยกกัน ถึงอย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวภายใน ในโลกมลายูก็ยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เราจะไม่แบ่ง ใจถันายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนึ่งมีชื่อเป็นภาษาชาวฯ เหมือนอดีตประธานาธิบดีคืนหนึ่งของอินโดนีเซีย หรืออีกนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนึ่ง มีนามสกุล บังบอกถึงความเป็นชาวฯ หรือสมาชิกสภาพผู้แทนราษฎรจังหวัดหนึ่งมีรากเหง้ามาจาก ชนเผ่าหนึ่งในภาคสุมาตรา อินโดนีเซีย ในทางกลับกันมีผู้นำศาสนา นักการเมือง ในประเทศไทยเช่นนายสุธรรมารโต มังกุดาตู (Suharto Mangudatu) ก็มีชื่อเป็นภาษาชาวฯ มาจากชื่อของอดีตประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งอินโดนีเซีย

สำหรับในตำนาน (Hikayat Patani) นั้น จะเห็นถึงความสัมพันธ์ของกาชาดวิญญาณที่มีต่อติดตามเด่นต่างๆ ในโลกมลายู เช่น รัฐปาหัง รัฐยะออร์ รัฐมะละกา ป่าเล้มบัง มีนังกาเบา ชาوا ซึ่งเป็นเรื่องของความเคลื่อนไหวในโลกมลายู เรายังสามารถเห็นในพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย เช่น สุลต่านสุลามาน (Sultan Sulaiman) ผู้ก่อตั้งกรุงมะนิลา พลิปปินส์ เป็นญาติเกี่ยวกองกับสุลต่านแห่งบูรุไน หรือแม้แต่ ชาเรฟ กะบองชูวน (Sharif Kabongsuan) ผู้เผยแพร่ศาสนาอิสลามในภาคใต้พลิปปินส์มาจากโย啰ิส มาเลเซีย

นอกจากนั้นในตำนานป่าตานี (Hikayat Patani) ยังกล่าวถึงการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาอิสลามในรัฐป่าตานีของบรรดามักการศาสนาจากที่อื่นๆ เช่น เชคชาฟี อุดิน จากป่าไช (เกาะสมุมาตร) ต่อมาก็เป็น สัยยิดอับดุลลอห์ จากรัฐรัตนโกสุกุน, เชค อับดุลกาเดร์ จากป่าไช (เกาะสมุมาตร) และชัจญีอับดุลราห์มาน จากเกาะชา华 ในทางกลับกันชาแก๊ะเห็นในเวลาต่อมาว่า มีนักการศาสนาจากป่าตานีไปเผยแพร่ศาสนาในพื้นที่อื่นๆ ด้วย เมื่อว่าจะเป็นยุคหลังของเหตุการณ์ในตำนานป่าตานี (Hikayat Patani)

การเดินทางไปเผยแพร่ศาสนาอิสลามในเกาะกาลีมันตันนั้น มีนักการศาสนาชา华ป่าตานีที่มีชื่อเดิมในภาษากาลีมันตัน เช่น¹¹

เชคอับดุลยาลิด อัล - ฟ่าตานี เป็นชาวนะป่าตานีที่เดินทางไปยังเกาะกาลีมันตัน จนต่อมาก็ได้เป็นมุฟตี (Mufti) หรือผู้นำศาสนาอิสลามของรัฐซัมบัส (Sambas) ในสมัยการปกครองของสุลต่านมูอัมหมัดชาฟี อุดิน ประมาณปี 1670

เชคอาลี บินฟ่าเกห์ อัล - ฟ่าตานี ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่นำชาวนะป่าตานี โดยนำเรือประมาณ 40 ลำไปยังรัฐเมิงป่าวะห์ (Mempawah) ในเกาะกาลีมันตัน จนต่อมาก็เข้าได้เป็นมุฟตี หรือผู้นำศาสนาอิสลามของรัฐเมิงป่าวะห์

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีการเดินทางไปเกาะสุลาเวสีของชา
ปะตานี เช่น การเดินทางของดาโต้มหาราชาเลลา (Datuk Maharaja Lela) มีการ
เขียนบันทึกดังนี้

Datuuk Mahardjalela, berasi tempat tinggi diantara selatan Semarang Opu, dan tempat itu dinamakan dengan "Pelan". Achikme Datuk Mahardjalela itu, oleh orang-orang Melaka dipilih sebagai kepala mereka. Radja Gowongan hadir berkeberatan. Sedangkan tuan tanggung dibawaikan ke dalam masjidarak dan Keradjaran Gora, serentak mengingat perihisan-perihisan paksian, yang kini masih dituduh sebagai bekalan seperti pada pakisan anak Radja, pada penghujung pointa (gelang) bermaga, tatarapan Gens (jeng besarangan dan berbulu esus) rambat bubuk, kanting merak, sebagi matjam ukiran-ukiran dan lain-lain. Dengan sumpah itu dengan pertama gelam maka orang-orang Melaka sangat disajang oleh Radja.

แปลเป็นภาษาไทยได้ความว่า

“ดาตี้มหาราชาเลลา” ได้รับอนุญาตให้พักด้านใต้ของโขมโป โอบู (Somba Opu) และบริเวณดังกล่าวได้รับการตั้งชื่อว่า ‘ปานานี’ เช่นกัน ในที่สุดดาตี้มหาราชาเลลาได้รับการแต่งตั้งจากชาวลายูให้เป็นผู้นำของพวงเข้า ชึ่งกษัตริย์โกวา (Gowa) ก็ไม่คัดค้าน นับตั้งแต่นั้นสังคมและรัฐโกวาก็มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเครื่องประดับการแต่งกาย ในปัจจุบันยังคงมีอย่างร้อย เช่น เครื่องแต่งกายของลูก กษัตริย์ เครื่องแต่งกายเจ้าสาว สร้อยมังกร กิริที่มีฝักและด้ามกิริเป็นทอง สักข้อคอก ฯลฯ เป็นการสร้างความกลมเกลี่ยในหมู่ชาวมุสลิม ดังนั้นชาวลายู (ปานานี) จึงเป็นที่รักของกษัตริย์”¹²

ตำแหน่งชุมนangป่าtaniiตามหลักฐานตำนานป่าtanii (Hikayat Patani)

ในตำนานป่าtaniiได้มีการบันทึกถึงชื่อตำแหน่งชุมนangต่างๆ ซึ่งโครงสร้างการปกครองและชื่อชุมนangของป่าtanii มีลักษณะคล้ายกับรัฐมลายูอื่นๆ โดยตำแหน่งที่รองจากสุดต้นคือ¹³

ตำแหน่งเบินดาหารา (Bendahara) เป็นตำแหน่งที่ปรึกษาษัตริย์ แม่ทัพหัวหน้าผู้พากษา และมุขมนตรี

ตำแหน่งเติมเมิงมง (Temenggong) เป็นตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายความมั่นคงภายใน ดูแลความสงบของเมือง หัวหน้าดูแลราชวัง และผู้พากษา

ตำแหน่งลักษามانا (Laksamana) เป็นตำแหน่งแม่ทัพเชื้อราชวงศ์ครั้งกษัตริย์

ตำแหน่งเบินตรา (Bentara) ซึ่งมีทั้งเบินตราฝ่ายขวาที่เรียกว่า เบินตราขวา (Bentara Kanan) และเบินตราฝ่ายซ้ายที่เรียกว่า เบินตราซ้าย (Bentara Kiri) เป็นตำแหน่งรัฐมนตรีที่สำคัญในระบบการปกครองของบรรดารัฐมลายู

ตำแหน่งฮูลูบาลังบีชาร์ (Hulubalang Besar) เป็นตำแหน่งหัวหน้ากองทัพร และตำแหน่งอื่นๆ

ตำแหน่งและชื่อชุมนangของรัฐป่าtanii ในอดีตได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของรัฐมลายาที่มีต่อรัฐป่าtanii ซึ่งอิทธิพลเหล่านี้อาจเป็นอิทธิพลที่ได้รับโดยตรงจากรัฐมลายา หรืออาจได้รับอิทธิพลโดยผ่านรัฐเพื่อนบ้าน ในตำนานป่าtanii (Hikayat Patani) ไม่ได้กล่าวถึงการเดินทางไปรัฐมลายาของกษัตริย์ป่าtanii แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์มลายู (Sejarah Melayu) ได้กล่าวถึงการเดินทางไปรัฐมลายาของกษัตริย์ป่าtanii ในปัจจุบันยังมีร่องรอยของบ่อน้ำสังคุวง์ ซึ่งเป็นชื่อของชุมนangที่อยู่ในแหล่งรัฐมลายาในอดีต เช่นว่าเป็นบ่อน้ำเมื่อครั้งสังคุวง์เดินทางมาป่าtanii ปัจจุบันอยู่ไม่ไกลจากแม่น้ำกือเรอะ

บทบาทของบรรดาโอรังกายา (Orang Kaya)

หรือชุมนงในด้านป่าตานี

เมื่อเราล่าวถึงประวัติศาสตร์ป่าตานี เรามักกล่าวถึงบรรดาหัวตีบารีย์ต่างๆ ที่เคยปกครองรัฐป่าตานี แต่เราจะเลยที่จะกล่าวถึงหรือศึกษาถึงบทบาทของบรรดา โอรังกายา (Orang Kaya) หรือชุมนง ในด้านป่าตานี (Hikayat Patani) ได้ กล่าวถึงบทบาทของบรรดาโอรังกายาบางคนว่ามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงกษัตริย์ เช่น ชุมนงที่ชื่อศรีอัมรัต (Seri Amrat) ได้ขุยงให้ราชาบัมบัง (Raja Bambang) ฆ่า สุลต่านป่าเตี้ยสยาม (Sultan Patik Siam) ต่อมาก็ได้ขึ้นมาเป็นสุลตันป่าเตี้ยสยาม (Sultan Patik Siam) ต่อมาศรีอัมรัต (Seri Amrat) ก็ได้ฆ่า ราชาบัมบัง (Raja Bambang) สรุปชุมนงที่ชื่อศรีอามานะป์ลาวัน (Seri Aman Pahlawan) ได้ขุยงให้กษัตริย์ที่ชื่อราชาบีมา (Raja Bima) ฆ่าสุลต่านบากยาดูร์ ชาห์ (Sultan Bahadur Shah)

นอกจากนั้นด้านป่าตานี (Hikayat Patani) ยังได้กล่าวถึงเป็นดาหารา (Bendahara) ต่างๆ ซึ่งตำแหน่งนี้เทียบเท่ามุขมนตรีในปัจจุบัน สำหรับบรรดาเป็น ดาหาราหรือมุขมนตรีในประวัติศาสตร์ป่าตานีนั้นมีหลายคนด้วยกัน แต่เรามักจะเลย ที่จะกล่าวถึง ซึ่งมีรายชื่อดังนี้

สมัยราชายีเขียว (Raja Hijau) มีมุขมนตรีชื่อ เป็นดาหาราจากยุกคลัด (Benda - hara Kayu Kelat)

สมัยราชาน้ำเงิน (Raja Biru) มีมุขมนตรีชื่อ เป็นดาหาราอังเกอร์ห์ (Benda - hara Angkerah) ผู้นี้เป็นชาวพวนาจากรัฐมาร์ตัม

สมัยราชากุญจ (Raja Ungu) มีมุขมนตรีชื่อ ดาโต๊ะซามอร์ (Datuk Sagur)

สมัยราชากุนิง (Raja Kuning) มีมุขมนตรีชื่อ ดาโต๊ะเตอร์นาม (Datuk Ternam)

สมัยราชากากล (Raja Bakal) มีมุขมนตรีชื่อ ดาโต๊ะดักรา (Datuk Dakra)

สมยราชามังคลันตัน (Raja Emas Kelantan) มีมุขมนตรีชื่อ ดาโตะเซ้าย (Datuk Sai), ดาโตะบังเชีย (Datuk Bangsia), เป็นดายาราเกิมปุลสตาร์ (Bendahara Kempul Setar) และดาโตะดานะห์แมระห์ (Datuk Tanah Merah)

เมื่อกำกับดูแลประเทศอย่างดี ท่านได้รับความนับถือจากชาวบ้าน ที่มีต่อโภคภัณฑ์รวมถึงอาชญากรรม ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันก็เช่นกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้ ยังคงมีอยู่ ดังนั้นเมื่อเราจะศึกษาอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เราจึงต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อโภคภัณฑ์ด้วย

เชิงอրรถ

¹ Th. Pigae, Java in the fourteenth Century, The Hague : Martinus Nijhoff, 1962 Vol.IV pp.32 - 34

² Paul Wheatley, The golden Kheronese, Pustaka Ilmu, Kuala Lumpur, 1966 pp. 253 - 254

³ Mohamed Yamin, Gajah Mada, Balai Pustaka, 1953 pp. 51 - 52

⁴ นิอับดุลรากีบ บินนิอัฟซัน, ประวัติศาสตร์จังหวัดราอิวาส, สถาบันธรรมจังหวัดราอิวาส, 2548 หน้า 33

⁵ Brian Harriss, Sooth East Asia : A short History, New York : St. Martin Press, 1967 pp.50

⁶ J.V. Mills, "Eredia's description of Malacca", JMBRAS Vol.8 Part (1) 1930 pp.49

⁷ Zajaria Ali, Islamic Art in Southeast Asia : 830 A.D. - 1570 A.D., DBP, Kuala Lumpur 1994 pp.32

⁸ Dasuki Haji Ahmad, Ikhtisar Perkembangan Islam, DBP, Kuala Lumpur 1982 pp.521

⁹ นิอับดุลรากีบ บินนิอัฟซัน, ค้างแฉ่ หน้า 57

¹⁰ Siti Hawa Haji Salleh, Hikayat Patani, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur p. xv

¹¹ Mawardi Rival, Peranan Ulama Patani dan Kelantan dalam Perkembangan Islam di Kalimantan Barat, บทความในงานสัมมนา Dialog Utara VIII จัดโดย GAPENA ที่จังหวัดปัตตานี เมื่อ 1 - 4 ธันวาคม 2543 หน้า 5

¹² Nik Abdul Rakib Bin Nik Hassan, Patani Bugis dan Thailand, proceeding in Seminar "Peranan Bugis dalam Perkembangan Alam Melayu" 10 - 11 June 2008, Jakarta.

¹³ Institut Tadbiran Awam Negara, Malaysia Kita, Kuala Lumpur หน้า 127

บรรณานุกรม

Brian Harrish.1967. Sooth East Asia : A short History. New York : St. Martin Press.

Dasuki Haji Ahmad.1982. Ikhtisar Perkembangan Islam. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.

J.V. Mills.1930. "Eredia's description of Malacca". JMBRAS Vol.8 Part (1)

Institut Tadbiran Awam Negara.1991. Malaysia Kita. Kuala Lumpur : Percetakan Nasional Malaysia.

Mohamed Yamin.1953. Gajah Mada. Jakarta : Balai Pustaka.

Mawardi Rival, Peranan Ulama Patani dan Kelantan dalam Perkembangan Islam di Kelimantan Barat, บทความในงานสัมมนา Dialog Utara VIII จัดโดย GAPENA ที่ จังหวัดปัตตานี เมื่อ 1 - 4 ธันวาคม 2543 หน้า 5

Nik Abdul Rakib Bin Nik Hassan, Patani Bugis dan Thailand, proceeding in Seminar "Peranan Bugis dalam Perkembangan Alam Melayu" 10 -11 June 2008, Jakarta.

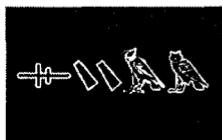
Pigead, Th.1962. Java in the fourteenth Century. The Hague : Martinus Nijhoff.

Paul Wheatley.1966. The golden Kheronese. Kuala Lumpur : Pustaka Ilmu.

Siti Hawa Haji Salleh.1992. Hikayat Patani. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.

Zajaria Ali.1994. Islamic Art in Southeast Asia : 830 A.D. - 1570 A.D. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.

นิอับดุลราหิม บินเนื้อสัน. 2548. ประวัติศาสตร์จังหวัดนราธิวาส. ศภาณุธรรจังหวัดนราธิวาส

สยาม SIAM

ประเทศของเราร่วมเลือกเนื้อชาติเชื่อ

ไทย/ไท ลาว คนเมือง คนอีสาน นอญ เขมร กุย แต็จា
แคะ กวางตุ้ง ยกเกี้ยน ใหหลำ จำ ชวา มลายู ชาไก
ນอแกน ทมิฬ ปاختาน ชิกกี้ เปอร์เซีย ชาหรับ อื่อ พวน
ไทด์ ผู้ไทย ชื่น ยอง ໄສ เกียด ลักษ์ มัง เย้า กะเหรี่ยง
ປະหล่อง มูเซอ อะชา กำນຸ ມລາບຣີ ຂອງ ນຽງ ປູ້ຍົກ
ຝັ້ງ (ชาติต่างๆ) ແຂກ (ชาติต่างๆ) ລູກຜສມ/ລູກຄວິງຕ່າງໆ
ຂຶ້ນນາກນາຍກວ່າ 50 ชาติພັນຖື ຊດຫາ

A Modern Nation

www.petitiononline.com/SIAM2008/petition.html
www.petitiononline.com/siam2007/petition.html

ເສດຖະກິບ ທີ່ ຕ. ๑/ເມຕເລ

ເລກທີ່ກໍານົດ ທີ່ ๖/ເມດຕະກ

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

นายป่วย ซึ่งภารกิจ
มูลนิธิโครงการดำรงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

๑. ส่งเสริมการจัดทำฯลฯภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
๒. เพย়พร้าวราชของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ทั่วราชอาณาจักร
๓. ส่งเสริมการเรียนเริงงานวิจัย และทำวารสาร รวมทั้ง
ทางวิชาการของศักดิ์พิมพ์
๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๕. ไม่เก็บการหักกำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร นั้นเอง

กรรมการฯสามารถได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ค้าเบนกรัชต์ทิ้งได้ และขอให้มีภัยคิดความคำสั่งและข้อบังคับของกรรมการฯ โถใจเร่งรัด

ອນບຸນຍາກ ລະ ວັນທີ ២ ມកການ ພຸກຂອງສັກຮາຍ ແລະ ຕະລາກ

(นายวิชาชีพ เจ้ามโนทิ)

ยินดีกับการนำเสนอ

ຈັດໂດຍ

มูลนิธิโครงการต่อร้าสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิトイด้าประเทศไทย,
บิชัช トイด้า มอดเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

ร่วมกับ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลักษณ์, ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา นวลด.,

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการอุดมศึกษา ภาคฤดูร้อน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓

สถาบันไทยศิริคณาจารย์ นช., หลักสูตรควบคู่กับ ด้านการบัญชีและบริหารธุรกิจ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ., สมาคมจดหมายเหตุสยาม และ กองทุนจิตราภูมิศักดิ์,

คณานุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สถาบันทักษิณคดีศึกษา มท.

วิทยาลัยนานาชาติปีรีด พนมยงค์ มธ., ภาควิชามานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร